

DEZVOLTAREA ABILITAȚILOR DE COMUNICARE LA COPIII CU DIZABILITATI MULTIPLE

Profesor Velcheran Camelia

Liceul Tehnologic Special pentru Deficienți de Auz Cluj-Napoca

Comunicarea reprezintă unul dintre pilonii fundamentali ai dezvoltării umane, fiind esențială pentru interacțiunea socială, învățare și autonomie. În cazul copiilor cu deficiențe multiple, dezvoltarea comunicării este profund influențată de interacțiunea dintre mai multe tipuri de dizabilități, precum cele senzoriale, motorii și cognitive.

Aceste limitări determină nu doar întârzieri în achiziția limbajului, ci și apariția unor forme atipice de exprimare și relaționare.

Deficiențele multiple nu reprezintă o simplă sumă a dizabilităților, ci generează un profil complex de dezvoltare, în care dificultățile de comunicare sunt centrale. În acest context, intervenția educațional-terapeutică trebuie să fie adaptată nevoilor individuale ale copilului, punând accent pe funcționalitatea comunicării și pe integrarea acesteia în activitățile cotidiene.

Particularitățile comunicării la copiii cu deficiențe multiple. Copiii cu deficiențe multiple prezintă o serie de caracteristici specifice în planul comunicării.

În primul rând, limitările senzoriale (deficiențe de vedere sau de auz) afectează capacitatea de a recepționa informații din mediul înconjurător, reducând oportunitățile de învățare incidentală. De exemplu, un copil cu deficiență vizuală asociată nu poate observa expresiile faciale sau gesturile partenerului de comunicare, ceea ce îngreunează dezvoltarea abilităților pragmatice.

În al doilea rând, dificultățile motorii limitează posibilitatea exprimării prin gesturi, mimică sau vorbire articulată. În cazul copiilor cu afectări neuromotorii, controlul

aparaturii fonoarticulator este redus, ceea ce conduce la un limbaj verbal absent sau sever afectat.

De asemenea, întârzierile cognitive influențează înțelegerea simbolurilor și a relațiilor cauză–efect, esențiale pentru dezvoltarea limbajului. Copilul poate avea dificultăți în a înțelege că un gest, o imagine sau un cuvânt reprezintă un obiect sau o acțiune. Un aspect important este discrepanța frecventă dintre comunicarea receptivă și cea expresivă: mulți copii înțeleg mai mult decât pot exprima. Această diferență poate genera frustrare și comportamente problematice, în lipsa unor modalități adecvate de exprimare.

Etapele dezvoltării comunicării. Deși dezvoltarea comunicării la copiii cu deficiențe multiple urmează aceleași etape generale ca în dezvoltarea tipică, progresul este mai lent și necesită suport specializat.

Prima etapă este cea a comunicării preintenționale, în care copilul reacționează la stimuli prin comportamente reflexe (plâns, mișcări corporale). Aceste reacții nu au inițial o intenție comunicativă clară, dar pot fi interpretate de adult și transformate în oportunități de interacțiune.

Urmează comunicarea intențională, în care copilul începe să utilizeze comportamente pentru a transmite un mesaj (de exemplu, întinde mâna pentru a cere un obiect sau respinge un stimul neplăcut). Aceasta este o etapă esențială, deoarece marchează apariția intenției comunicative.

În final, apare comunicarea simbolică, caracterizată prin utilizarea de semne, imagini sau cuvinte. Pentru mulți copii cu deficiențe multiple, această etapă este atinsă prin utilizarea sistemelor alternative de comunicare, nu neapărat prin limbaj verbal.

Strategii de intervenție pentru dezvoltarea comunicării

Intervenția în domeniul comunicării trebuie să fie timpurie, sistematică și individualizată. Un prim principiu este crearea unui mediu comunicativ stimulat, în care

copilul să fie încurajat să inițieze interacțiuni. Activitățile zilnice (hrănirea, îmbrăcarea, igiena personală) reprezintă contexte ideale pentru dezvoltarea comunicării funcționale.

Un rol central îl are comunicarea augmentativă și alternativă (AAC), care include metode precum pictogramele, sistemele PECS, gesturile sau dispozitivele electronice. Aceste instrumente oferă copilului posibilitatea de a comunica chiar și în absența limbajului verbal, reducând frustrarea și crescând participarea socială.

De exemplu, utilizarea pictogramelor pentru exprimarea nevoilor de bază (apă, mâncare, toaletă) poate facilita dezvoltarea intenției comunicative și a relației cauză–efect. În timp, aceste sisteme pot sprijini chiar apariția limbajului verbal.

O altă strategie importantă este modelarea comportamentului comunicativ. Adultul trebuie să ofere modele clare și repetate de comunicare, adaptate nivelului copilului, folosind simultan limbaj verbal și suport vizual.

Implicarea familiei este esențială pentru succesul intervenției. Părinții trebuie să fie instruiți să utilizeze aceleași metode de comunicare acasă, pentru a asigura consistența și generalizarea achizițiilor.

Evaluarea comunicării trebuie să fie continuă și funcțională, axată pe ceea ce copilul poate face în contexte reale. Nu este suficientă evaluarea limbajului verbal; trebuie analizate toate formele de comunicare (gesturi, privire, comportamente).

Rolul tehnologiei în dezvoltarea comunicării

Tehnologia modernă oferă numeroase oportunități pentru sprijinirea comunicării la copiii cu deficiențe multiple. Tabletele, aplicațiile educaționale și dispozitivele de tip „speech-generating” permit personalizarea intervenției și oferă feedback imediat.

Aceste instrumente sunt deosebit de utile pentru copiii motivați de stimuli vizuali și auditivi, contribuind la creșterea implicării și a autonomiei. Totuși, utilizarea tehnologiei trebuie integrată într-un program educațional coerent, nu utilizată izolat.

Concluzii

Dezvoltarea abilităților de comunicare la copiii cu deficiențe multiple este un proces complex, care necesită o abordare interdisciplinară și centrată pe nevoile copilului. Comunicarea trebuie privită ca un instrument funcțional, esențial pentru participarea socială și pentru dezvoltarea autonomiei personale.

Intervenția timpurie, utilizarea sistemelor AAC, implicarea familiei și adaptarea mediului educațional sunt factori determinanți pentru succes. Fiecare progres, oricât de mic, reprezintă un pas important în dezvoltarea copilului și în îmbunătățirea calității vieții acestuia.

Bibliografie

1. Beukelman, D. R., & Mirenda, P. (2013). *Augmentative and Alternative Communication: Supporting Children and Adults with Complex Communication Needs* (4th ed.). Baltimore: Paul H. Brookes Publishing.
2. Bloom, L., & Lahey, M. (1978). *Language Development and Language Disorders*. New York: Wiley.
3. Light, J., & McNaughton, D. (2014). Communicative competence for individuals who require augmentative and alternative communication: A new definition. *Augmentative and Alternative Communication*, 30(1), 1–18.
4. Orelove, F. P., Sobsey, D., & Silberman, R. K. (2004). *Educating Children with Multiple Disabilities: A Transdisciplinary Approach* (4th ed.). Baltimore: Paul H. Brookes Publishing.
5. Vlăsceanu, L. (coord.). (2010). *Psihopedagogie specială*. București: Editura Polirom.
6. Gherguț, A. (2013). *Psihopedagogia persoanelor cu cerințe educaționale speciale*. Iași: Editura Polirom.
7. Verza, E. (2011). *Tratat de logopedie*. București: Editura Semne.

8. Popovici, D. V. (2000). *Elemente de psihopedagogie specială*. București: Editura Didactică și Pedagogică.